

VERSLAG

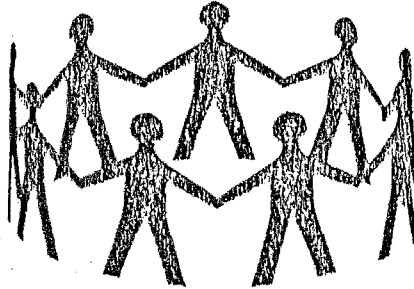
STUDIEDAG

GEHANDICAPTENBELEID

TER DISCUSSIE

NR. 2

VERSLAG

STUDIEDAG

GEHANDICAPTENBELEID

E. Wessel-Tuinstra
G. Winkel
P. Matthijssen
M. Bulten
A. Bestman
P. ten Have

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	pag. 5
Hoofdstuk I: D'66, Parlement en gehandicaptenproblematiek Mw. E. Wessel-Tuinstra	6
Hoofdstuk II: Onderwijs, samenleving en handicap G. Winkel	10
Hoofdstuk III: Werkgelegenheid en gehandicapten P. Matthijssen	13
Hoofdstuk IV: "De Buitenbeen" - een medemens Mw. M. Bulten	16
Hoofdstuk V: De bestuurlijke aspecten van het gehandicapten- beleid A. Bestman	21
Samenvatting discussie-Studiedag P. ten Have	25

I N L E I D I N G

Wie kan zeggen dat hij niet gehandicapt is? Hoevelen kunnen zich slecht uiten, of hun tong niet in bedwang houden, hoevelen kunnen geen vriendschap sluiten, of trouw blijven aan een vriendschap, kunnen niet vergeven, niet lachen, voor hoevelen is geluk steeds weer ongrijpbaar?

Ongeveer één op de dertien mensen is "officieel" gehandicapt, aanwijsbaar, in rubrieken onder te brengen. Misschien zijn er bij de andere twaalf heel wat mensen die in gedachten wel eens wensten dat hun handicap ook wat zichtbaarder zou zijn, zodat de anderen er meer rekening mee zouden houden.

De politiek en de rechtspraak proberen ordening aan te brengen in een samenleving, waar zonder die ordening het recht en de overleving van de sterkste zou gelden. Daarin onderscheidt de mens zich wezenlijk van het dier: belangrijk is de persoonlijkheid en het wezen van een individu, niet de mate waarin hij sterker is dan zijn soortgenoten. De politiek is er voor om ons aller handicaps, onze zelfzucht en kortzichtigheid, aan banden te leggen. De politiek is er voor om verschillen, waardoor de ontplooiing van de individuele persoonlijkheden ongelijke kansen krijgt, zoveel mogelijk weg te werken. Tegen die achtergrond wordt een gehandicaptenbeleid gericht op volle ontplooiing van iedere gehandicapte een vanzelfsprekendheid.

We leven in een ver van volmaakte samenleving, en we zijn dan ook ver af van een beleid zoals hierboven aangegeven. Ook D'66 kan dat niet van vandaag op morgen veranderen. Maar de doelstelling is er en wordt hard gewerkt om het beleid zoveel mogelijk in die richting te duwen. Daarvan getuigen de bijdragen aan deze studiedag.

Jan Terlouw

door E. Wessel-Tuinstra, lid Tweede Kamer voor D'66

Ik heb van de zomer een boek gelezen, dat me zeer heeft geboeid. De titel luidt: "Persoon en Planeet" ¹⁾ en het is geschreven door Theodore Roszak.

Het is jammer dat ik niet meer voor de klas sta, zoals in een van mijn vorige levens, anders zou ik zeggen dat tenminste de eerste 50 bladzijden verplichte lectuur zijn voor iedere D'66er. Het gaat nl. over de politiek van de persoon. U hoeft niet te schrikken. Als ik het heb over politiek van de persoon bedoel ik géén narcisme, geen zelfverheerlijking in enge zin, géén navelstaarderij. Ik bedoel met politiek van de persoon: geloof in mensen, geloof in jezelf. Ieder mens een krachtbron, een energiebron, een liefdebron. U dacht wellicht dat U dat allang wist, maar dat is maar betrekkelijk waar: We hebben altijd geleerd, hele sociologie-handboeken vol, dat de maatschappij bestaat uit groepen, b.v. stam, familie, gezin, of uit sociale verbanden, b.v. dorp, kerk, vakbond, of uit collectiva: vrouwen, mannen, bejaarden. Roszak zegt nu: allemaal best, maar eerst komt iets anders: alle mensen zijn geschapen om personen te zijn. Die persoon is nog niet verkend, nog niet herkend zelfs, want die persoon is tot nog toe verpletterd onder de rollen die onze sociale systemen hem/haar toewezen: man: vaderrol, prestatie, flink; vrouw: moederrol, aardig, dienend; of de rol van ieder: monogaam, of naar de universiteit, of bier drinker of niet-Telegraaf-lezer. Of die rollen passen op de identiteit van die persoon wordt niet gevraagd en zo verschaalt ons ik, onze persoon tot iemand, die zich aanpast of als hij zich niet kan aanpassen, probeert het systeem hem te corrigeren, b.v. via de psychiater.

Wat heeft dit alles met gehandicaptenbeleid te maken? Wel, alles. Want let nu op: Als er ergens kans is verpletterd te worden door het systeem, dan is dat in ons zorgsysteem. Het opplakken van een algemene identiteit als man, vrouw, student, rooms-katholiek op een gehandicapte mens verschaalt hem/haar even zeer als dit de "gewone" mens verarmt, maar de gehandicapte mens wordt ook nog de rol van onzelfstandige, afhankelijke opgedrukt. Wie dus gelooft in de persoon, in zijn verkende en niet verkende mogelijkheden, moet dat in zijn beleid tot uitdrukking laten komen.

Gebeurt dat in Nederland wat betreft gehandicapten?

Soms wordt een goede poging gedaan. Zo zien we in de verzorging van zwakzinnige kinderen dat medewerkers alles proberen eruit te halen wat er in zit: bewegingsleer, muziektherapie, disciplinetraining, met eindelijk geduld, zelfwerkzaamheid aankweken. Met grote inspanning verkent men "de persoon" van het zwakzinnige kind. Het ware te wensen dat ons onderwijs- en/of opvoedingssysteem van niet-gehandicapte kinderen ook zo intens geïnteresseerd was in de persoon van het kind. Meestal is men meer geïnteresseerd in het onderwijssysteem en iets als muzikale aanleg, bijvoorbeeld wordt eerder weggedrukt dan naar boven gehaald. Maar dit terzijde. Toch gaat ook in de zwakzinnigenzorg het systeem weer een eigen leven leiden. Wanneer de ouders van zwakzinnige kinderen echt mee willen denken in het beleid wordt dit schoorvoetend geaccepteerd. Willen ze echt mee beslissen, dan schrikt men. Het Herteljong, een kleinschalige inrichting voor zwakzinnige kinderen, wordt straks gesloten tegen de zin van ouders. Hun kind floreerde er, maar de inspectie keurde het gebouw af. Aan bepaalde technische eisen werd niet voldaan. Deze technische eisen behoorden tot de erkenningsnormen. In deze erkenningsnormen staat niet: warmte, creativiteit, kameraadschap, ouderparticipatie. Eén van de vele voorbeelden hoe het systeem in het gehandicaptenbeleid de persoon overheerst.

¹⁾ uitgegeven bij Meulenhoff, Amsterdam.

Een volgend voorbeeld van denken in systemen en niet in effecten op personen is het uitkeringen-beleid.

Achtergrond van ons sociale verzekeringsbeleid (het uitkeringenbeleid) is het geven van minimum garanties aan actieven én niet-actieven. De solidariteitsgedachte zowel als een rechtvaardigheidseis is volgens D'66 dat deze minimum garantie niet wordt aangetast. Wij zijn en blijven dan ook van mening, dat de koppeling actieven -niet-actieven dient te blijven bestaan. Wij achten het onverantwoord dat er steeds maar weer gepraat wordt over en bedreigd wordt met korting op sociale uitkering.

Een regering dient geen onzekerheid en verwarring te zaaien, een regering dient perspectief te bieden, toekomst-perspectief. Het telkens weer praten over kortingen is op zichzelf al een ziekteverwekkende factor door de bedreiging van direct levensgeluk die ervan uitgaat.

Welke perspectief biedt D'66 hier?

Nu nog vier sprekers na mij verschillende aspecten zullen behandelen zal ik mij beperken tot het gehandicaptenbeleid in de Tweede Kamer.

Wat deed de Tweede Kamer?

De Tweede Kamer heeft een bijzondere commissie, die zich speciaal bezig houdt met het gehandicaptenbeleid. Deze commissie is zeker actief maar een greep op het beleid heeft zij niet. Waarom niet? Men zegt wel eens: de Kamer is sowieso machteloos, de Kamer kan geen beleid voeren het is een praatcollege. D'66 deelt die mening niet. In de eerste plaats al niet omdat zij nu eenmaal sterk gelooft in de parlementaire democratie en in de tweede plaats omdat de Kamer aantoonbaar op verschillende beleidsterreinen corrigerend is opgetreden. Ik denk aan het energiebeleid, het vreemdelingenbeleid, het lidmaatschap van het Koninklijk Huis. Het parlement heeft macht en weet het ook te gebruiken. Waarom wordt die macht onvoldoende ingezet ten behoeve van het gehandicaptenbeleid? Omdat daar de neiging tot depolitiseren nog groot is. Dat is een neiging die men b.v. ook sterk in de gezondheidszorg aantreft. Men vindt het eigenlijk naïef, dat de politiek zich bemoeit met die arme, weerloze patiënt. En bij het gehandicaptenbeleid ziet men diezelfde tendens: eigenlijk is de gehandicapte te goed voor politiek gekrakeel. Het is duidelijk dat hier twee misverstanden heersen: in de eerste plaats zijn noch patiënten noch gehandicapten weerloos; zij zijn burgers met stemrecht. En in de tweede plaats geldt ook voor het beleid in deze sector, dat een bepaald mens en maatschappijbeeld mede je keuzen bepaalt. En dat is nu juist politiek. Wie kiest voor het zogenaamde ADL-systeem (A.D.L. staat voor Algemene Dagelijkse Levensverrichtingen) en niet voor gezinsverzorging, kiest voor de zelfstandige gehandicapte. Wie de financieringsbronnen zo ombuigt dat de thuiswonende niet langer wordt benadeeld, bevordert integratie van de gehandicapte in de samenleving. Enzovoorts.

Ook hier gaat het om bewuste keuzen. De D'66 fractie in de Tweede Kamer kiest vanuit haar politiek van de persoon voor een open maatschappij. Dat betekent concreet dat wij in twee openbare commissievergaderingen gepleit hebben inzake het gehandicaptenbeleid voor:

- betere participatie van de gehandicapte zelf aan de besluitvorming.
- Niet speciaal de organisatie van de zorg-instituten, maar de betrouwbare zelf;
- zodanige financieringswijzen met toetsing aan de doelstelling van onafhankelijkheid en sociale integratie;
- uitbreiding deelname arbeidsproces van de gehandicapte;
- onderzoek naar de beroepsmogelijkheden voor mensen met functiestoornissen en daaraan gekoppeld de opleidingsmogelijkheden. Dus ook hier weer de volgorde mens-systeem en niet eens bepaald onderwijs-systeem waar de mens dan maar in moet passen;
- versterking van de positie van de gehandicapte als sollicitant.

Maar wie zo kiest moet wel tegen de stroom oproeien, tegen het systeem en voor de persoon. De verzuilde instellingen b.v. hebben veel macht, het Hertefjonggevecht liet daar een tipje van zien. Een keuze voor kleinschaligheid betekent minder pupillen in bestaande grote inrichtingen. Niet voor niets vecht D'66 voor democratisering, spreiding van macht. Wij zijn niet tegen instellingen van een bepaalde confessie, wij zijn wel tegen machtsconcentraties op grond van een confessie. En ook hier de vraag: Sluit dat systeem nog wel aan bij de persoon? Kiezen ouders voor hun gehandicapt kind niet ook vanwege bereikbaarheid, sfeer, beroepsopleiding e.d., een internaat, en daarnaast ook vanwege religie of levensbeschouwing. Een scala van factoren bepaalt de keus van de persoon. Het systeem wil ook hier verschrallend werken.

Arbeidsongeschiktheid.

Ook op de arbeidsongeschiktheid past deze D'66 filosofie. Niet de persoon is arbeidsongeschikt, maar de arbeid is mens-ongeschikt. Het is verbazingwekkend hoezeer de humanisering van de arbeid achtergebleven is bij alle vernieuwingen die in de maatschappij hebben plaatsgevonden. Ook D'66 heeft aanvankelijk te eenzijdig het oog gericht op technologische innovatie. Verbeteringen in bijvoorbeeld het productieproces waren lang niet altijd verbeteringen voor de werknemers. Eigenlijk zou iedere technologische innovatie getoetst moeten worden op haar effecten op mensen. Vreemd dat we wel spreken van een milieu-effect rapportage, maar niet van mens-effect rapportage! Toch zou dat heel nuttig zijn. Het zou heel wat arbeidsongeschiktheid voorkomen. D'66 wil de komende jaren hoge prioriteit geven aan verbetering van de arbeidsomstandigheden in ruime zin: niet alleen minder lawaai en stank maar juist ook sociale innovatie: afstemmen van de arbeid op de persoon. EN NIET OMGEKEERD!

Sociale innovatie betekent tevens medezeggenschap, eigen verantwoordelijkheid, teamverband. Uit dit rijtje blijkt wel dat deze innovatie zich niet beperkt tot de industrie. Ook in de ambtenarenwereld is sociale innovatie broodnodig. Onderzoek toont immers aan dat het hoge ziekteverzuim onder ambtenaren mede te wijten is aan gebrek aan ontplooiingsmogelijkheid binnen strakke hiërarchische structuren. Democratisering dus graag, in dienst van de persoon.

Afronding.

Ik kom tot een afronding. D'66 en de politiek van de persoon. Ging het te weinig over gehandicapten? Ik geloof van niet. Uitgangspunten van gehandicaptenbeleid zijn geen andere dan van welk beleid dan ook. Ook hier is zelfvertrouwen de sleutel tot maatschappelijke vernieuwing. U hoort het: dat is concreet politiek van de persoon. Daarom wil D'66 onder meer:

- zelfstandige woonvormen, zoals dat door Fokus wordt bevochten, bevorderen;
- daarbij de regering herinneren aan haar belofte dat de ADL-assistentie onder de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet zou vallen;
- de toegankelijkheid verbeteren. Dat is nog steeds droevig, zie b.v. ook het nieuwe perron in Zwolle;
- de netto-netto koppeling actieven -niet-actieven handhaven;
- versnelde invoering van de arbeidsomstandighedenwet;
- werkgevers, waaronder de overheid, herinneren aan het verplichte quotum gehandicapten dat zij in dienst moet nemen;
- ouderparticipatie als kwaliteitsnorm waaraan voldaan moet zijn alvorens tot erkenning van een inrichting mag worden overgegaan;
- toetsing van bestaande inrichtingsorganisatie aan democratiseringseisen en opschorten van de vergunning zolang daaraan niet is voldaan;
- bespreken van het belangrijke rapport van de ouders van visueel gehandicapte kinderen en een op dat rapport gebaseerde beleidsvisie - meer kansen voor thuiswonenden!

Ik eindig met een citaat van Herman Hesse:

"Ieder mens is meer dan alleen maar zichzelf; hij vertegenwoordigt ook het unieke, het heel bijzondere en altijd beduidende en opmerkelijke punt waarop de verschijnselen der wereld elkaar snijden, slechts een maal op deze wijze en nooit weer. Daarom is het verhaal van ieder mens belangrijk, eeuwig, heilig; daarom is ieder mens, zolang hij leeft en de wil der natuur volbrengt, wonderlijk en alle achteling waardig."

HOOFDSTUK II - ONDERWIJS, SAMENLEVING EN HANDICAP

door G. Winkel,
directeur Stichting Handicap en Studie NSS

Ik kende de inleiding van mevrouw Wessel niet, en het frappeerde mij bij het aanhoren, dat er een aantal zaken zo volstrekt parallel lopen; ik hoop, dat ik dat in deze korte beschouwing waar kan maken en dat is dan alleen maar een pleidooi voor de gemeenschappelijkheid, van waaruit D'66 werkt. Interessant voor mij was de uitspraak van mevrouw Wessel, dat verzuilde instellingen macht hebben. Dit deed mij denken aan een anecdote, die ik tegenkwam bij de voorbereiding van deze inleiding, een anecdote, die stond in het boek van Hans Burckhardt "De onbegrepen mens", van waaruit ik zo vrij ben geweest om een reeks van gedachten hierin te verwerken. Die anecdote pas ik even toe op mijn onderwerp. Het is namelijk zó: Er lopen een paar mensen die enigszins beschonken zijn, op een stille weg en zij zijn radeloos omdat zij hun richtingsgevoel kwijt zijn. Op een gegeven moment hebben ze iets te pakken, dat een zuil blijkt te zijn. Maar, naarmate ze verder lopen, om die zuil heen, begint de een te schreeuwen: "...ik ben gevangen, ik ben gevangen...", waarop een klein kind dat voorbij komt zegt: "Man, dan moet je die zuil loslaten!.."

Deze gedachte kwam bij mij op: waar we dus proberen samen iets meer van die problematiek van onderwijs, samenleving en handicap - drie grootheden, die elk hun eigen problemen hebben-, toch in hun samenhang te bundelen.

Het gezelschap dat hier aanwezig is, is een heterogeen gezelschap en daardoor zullen velen onder U zeggen: "Begin je daarmee?", maar ik doe het toch: Invaliditeit en Handicap, de twee begrippen. Wij pleiten heel duidelijk voor een afbakening van die twee terreinen. Invaliditeit, dat is de medische toestand en de Handicap, dat is dat resultaat van beletselen, dat een individu ontmoet in relatie naar die samenleving. Als nu het verschil tussen invaliditeit en handicap zo groot is, dan waag ik mij aan de uitspraak, dat invaliditeit in feite tot een handicap wordt bij frustratie, bij belemmering. Wij, als dienstverleners, wij, als mensen vanuit de politiek, wij als mensen, die pretenderen een bepaalde mate van validiteit te hebben, werken blijkbaar met een aantal waardebepalende opvattingen ten aanzien van invaliditeit, die maar al te veel in het verleden en zeker in de laatste jaren duidelijk gemaakt hebben, hoe sterk die waardebepalende opvattingen inwerken op de gevoelens van het individu en bovendien, zonder dramatisch te willen zijn, zijn identiteit aantasten. Een paar jaar geleden heeft de heer Ernst Klee het boekje geschreven: "Gehandicapt", met als ondertitel: 'Naar een nieuw zelfbewustzijn'. De heer Van Beek, voorzitter van de Stichting Nederlandse Gehandicaptenraad, heeft daarin het voorwoord geschreven, waarin hij duidelijk maakt, dat in feite de strijd, die vanuit de wereld der gehandicapten gevoerd wordt, niet anders dan langs politieke weg gevoerd kan worden, omdat de sociaal-economische grondslagen medebepalend zijn voor de ruimte die de gehandicapte mens krijgt.

In dat geval, bij het boekje van Ernst Klee, waarin een aantal gehandicapte mensen hun visie weergeeft, moest ik denken aan mijn oude leermeester, professor Langeveld. In de jaren dat ik bij hem studeerde, sprak een grondbegrip, dat hij gebruikte: "zelfverantwoordelijke zelfbepaling" mij minder aan. Maar nu ik dus, vanuit de wereld van de gehandicapten voortdurend bestookt wordt -maar dan heel plezierig bestookt wordt- met grondgedachten van zelfverantwoordelijkheid, van zelfbepaling, van zelf moeten kiezen, begint mij deze "zelfverantwoordelijke zelfbepaling", juist tegenover de tegenstelling: "de aangepastheid" beter aan te spreken. Ik denk dat die 'aanpassing', al of niet bewust, jarenlang een grondstelling is geweest vanuit de wereld der dienstverlening in het vlak van revalidatie van gehandicapt-zijn. Maar

als je luistert naar de wereld van de mensen, die dagelijks te maken hebben met de problemen van het gehandicapt-zijn, dan vind je daar, tot mijn grote spijt, soms nog zo'n onbegrip:

"We begrijpen niet waarom deze meneer zo'n drukte maakt... hij heeft zijn natje en zijn droogje, een goed dak boven zijn hoofd... en hij behoeft de verzorgster maar te vragen om een blad zij van het boek om te slaan en ze komt ...." Ik denk aan iemand, die zwaar gekluisterd aan een rolstoel, als enige mogelijkheid nog heeft het lezen, maar nadat hij een blad zij vrij vlot gelezen heeft, weer op een belletje moet drukken, met een vinger, die nauwelijks enige kracht heeft, waarna de verzorgster bij hem zal komen, om die bladzijde om te slaan.

Wat schort hieraan? Gebrek aan de meest essentiële mogelijkheden, denk ik dan, om aan zichzelf te bouwen. Onvrijheid, gebrek aan privacy, het doden van initiatief, het niet mogen onderzoeken. Soms kan ik me niet aan de indruk onttrekken, dat, onder de vlag van "medisch onverantwoord geen risico's gelopen mogen worden. Maar dat risico lopen, is dat nu juist niet de essentie, waar het om gaat? Die gehandicapte medemens, die zegt: "Laat mij nu mezelf mogen zijn, ik ben ik, aanvaardt dat nu eens! Ik weet allang, dat jij jij bent." En als ik dan zeg: "Hoe lukt dat, dat 'ik ben ik'? "Ach" wordt er dan gezegd, "soms ben ik het wel te moede; en dan zoek ik mijn heil bij mijn lotgenoten. Maar als ik er dan samen mee ben, denk ik: weg wezen! Het is goed samen te zijn, maar beter onze eigen weg te gaan."

Die hele dienstverlening, of zorg (ik wil het woord "zorg" eigenlijk liever niet meer noemen, ik slik het dan ook maar meteen weer in), die dienstverlening, in sommige gevallen hulpverlening, gaat naar mijn idee louter en alleen om het voorwaarden-scheppen tot zelfverwerkelijking. Toewijding vanuit onze wereld van validen, toewijding zonder zelfverwerkelijking, wordt een brok zelfverloochening, en voor zelfverloochening koopt niemand iets. Zelfverloochening doet zowel degene die verloochent als de ander, alleen maar pijn.

Hr. Van Beek stelde dus in zijn inleiding bij het boek van Ernst Klee "Gehandicapt", dat fundamentele wijzigingen in ons maatschappij-model noodzakelijk zijn. Veel is daar in het verleden al over gezegd. U alle hebt een bijzondere belangstelling voor deze problematiek, dus ik kan hierover kort zijn. U weet net zo goed als ik, dat op talrijke plaatsen het zelfstandig wonen is gerealiseerd, dat een aantal basisvoorzieningen is getroffen, dat het vervoersvraagstuk in vele gevallen opgelost kan worden, - nochtans - men krijgt steeds weer het gevoel van: mens en het is zinvol bezig te zijn, maar het is in de marge bezig zijn. Je moet het niet laten, maar je moet wel oppassen, - ook vanuit de overheid je niet te laten fixeren in dit soort grijpbare acties, aangezien je dan voorbij gaat aan de meest essentiële waarden en rechten waar ook de juist de gehandicapte mens recht op heeft. Het zijn die collectiviteit die voortdurend aandacht hebben.

Het gaat om gebrek aan mogelijkheden voor dat individu, om, wat mij betreft met vallen en opstaan, zijn weg te gaan. We bezitten een geperfectioneerde, zo niet overgeperfectioneerde bureaucratie, waar de technocraten ook een belangrijk stempel op drukken. Nu, wat mij betreft, technocraten en bureaucraten, laat ze blijven, laat ze hun werk doen, maar laat ze hun produkt dan niet als eindprodukt zien, maar als middel ter dienste staand van .... Laten we ophouden met voortdurend te valideren want iedereen weet, dat iemand, die een lichamelijke handicap heeft, niet gevalideerd kan worden zodanig dat hij weer valide is. En deze tendens kunt U overal in de wereld van de revalidatie op allerlei plaatsen nog tegenkomen. Ik heb hier met grote letters onderstreept:

"Evenwichtigheid bij twee-poligheid".

Laat mij mij zijn en laat die ander die ander mogen zijn!
"Attitude-verandering" heet het dan. Maar U weet toch net zo goed als ik, dat voor een ombuiging van attitudes een generatie nodig is. Ik denk ook dat attitudeverandering in deze noodzakelijk zal blijven, maar laten we ons goed realiseren, dat we dat mede en in nauw overleg moeten doen met al diegenen, die gemeend hebben op goede gronden zich in de

wereld van gehandicapt-zijn te moeten organiseren. Vrijheid: ook zo'n gedachte, die hier sterk naar voren komt. Ja, maar we zijn allemaal gebonden aan onze eigen lichamelijke. Dat geldt voor iedereen. Voor mensen met lichamelijke disfuncties wordt zo de vrijheid tot vaak een nauwelijks te bereiken ideaal; ook weer een pleidooi voor het "Laat mij mezelf mogen zijn". Dat proces van validering wijs ik hiermee af.

Revalidatie, natuurlijk! Dat is een andere zaak, maar dan zover, als voor de persoon in zijn leefsituatie gewenst, dan wel haalbaar en noodzakelijk is. Ik herinner mij één van mijn studenten, indertijd al jarenlang in de samenleving een bepaalde functie hebbend, die mij vertelde: "Ik was vanaf de geboorte zwaar spastisch. Men heeft mij jarenlang gerevalideerd, tot het moment, waarop ik zei: "Mensen, opereer mij, zet mijn spasmen vast, zodat ik rustig kan zitten. Ik weet, dat ik die drie passen niet kan lopen, dat ik aan een rolstoel gekluisterd ben, maar deze weg van jarenlange revalidatie, om te komen tot een uiteindelijk lopen van twee pasjes staat in géén verhouding tot mijn persoonlijke idealen."

Ik denk dan ook, laten we ophouden met de gedachte, dat mensen gelijk zijn. Laten we stoppen met het uitgangspunt dat mensen gelijk zijn. Geen gelijkheid van allen,; wel gelijkheid voor allen. Dat lijkt mij een veel gezonder standpunt. Maar dit is een lange strijd. Strijd bij onderwijs, bij huisvesting, bij recreatie en gaat 0 zo maar door. We hebben het gehad over de twee-poligheid: "Laat mij in mijn pool mogen zijn en breng jouw pool niet eeuwig naar de mijne toe". Welnu, als mensen die twee-poligheid zouden willen aanvaarden en daarmee dus de gelijkwaardigheid in plaats van de gelijkheid voorop zouden stellen, dan zou naar mijn mening meer begrip ontstaan.

Mag ik tenslotte, na deze doordenking rond het thema overschakelen naar het eigenlijke vraagstuk: het onderwijs. Ik ben in mijn inleiding begonnen met een bespreking over de verzuiling. Ik ben een groot voorstander van het buitengewoon onderwijs; alleen hoop ik wel dat degenen, die het buitengewoon onderwijs volgen, dan ook op geen enkele wijze het regulier onderwijs hadden kunnen volgen. Mij benauwt de gedachte dat het a-typisch voorkomen dus in belangrijke mate bepalend is geweest voor die gang naar dat buitengewoon onderwijs, dat het niet de factor is geweest: "dit is voor mij de beste richting", maar dat je dikwijls al bij voorbaat kunt voorspellen welke weg het zal worden, waarbij het individu naar het systeem wordt toegebracht. Ik weet, dat binnen het buitengewoon onderwijs veel aan integratie wordt gedaan, maar het is een vorm van integreren, die, naar mijn idee, blijft binnen het tot nu toe gesloten systeem van het buitengewoon onderwijs. Ik weet, vanuit mijn dagfunctie, dat honderden mensen kans zien om via de reguliere stroom een uitstekende plaats te vinden in de samenleving en daarmee erg gelukkig zijn. Maar als ik kijk naar bijvoorbeeld de mytylscholen, dan moet ik constateren dat, naar mijn idee -- en ik hoop dat op den duur ook nog wel op andere wijze hard te kunnen maken -- het dis-functiëren van bepaalde organen en niet primair de begaafdheid, waarbij ik niet denk aan een hyperbegaafdheid, bepaalt of deze jongeman nog een verdere ontwikkeling kan doormaken. Bovendien is het verbazingwekkend hoe weinig jonge mensen, die van een mytylschool afkomen, doorstromen naar andere takken van onderwijs. Deze ontwikkeling benauwt mij ontzettend. Het beklemt mij dat de grijpbare systemen, de historisch gefundeerde systemen een redelijke "overheidsaandacht" hebben en dat de aandacht van de overheid op het punt van realisatie van mogelijkheden binnen het regulier onderwijs in belangrijke mate slechts beperkt blijft tot het grijpbare gedeelte van toegankelijkheid en doorgankelijkheid, terwijl ik denk, dat er heel veel andere zaken om aandacht vragen allerwege.

Tenslotte kom ik tot een behandeling van de problematiek met betrekking tot de Wet Sociale Werkvoorziening (W.S.W.). De werkgroep is van mening, dat de W.S.W. in zijn huidige opzet en functioneren niet is geslaagd. Er is te weinig gedaan aan doorstroming, er is te veel gedaan aan het versterken van de hokjesgeest. Daar zou wel wat aan moeten veranderen! De W.S.W. is aan de ene kant een bedrijf dat economisch gericht is, terwijl het aan de andere kant welzijnsbevorderend moet zijn. Daarnaast is het bij de huidige W.S.W. zó, dat de directies van de bedrijven de politiek verantwoordelijken aanpraten wat zij denken, dat voor de W.S.W. het beste is. Om te komen tot een wat meer logische opzet en een controleerbaar geheel dient de huidige bestuurslaag van gemeente naar provincie te worden overgebracht. De werkgroep pleit verder voor de toelating van W.S.W.-ers op grond van nieuwe (bedrijfs)-mogelijkheden en is daarom een voorstander van een verandering in de toelatingsprocedure en een wijziging in de categorieën, welke toegelaten worden tot de W.S.W. Want, wil de W.S.W. gaan functioneren als een voorpost naar het bedrijfsleven, dan zullen zowel de toelatingnormen voor werknemers als die voor werkgevers drastisch verandering behoeven. Ik bedoel hiermee dat, door niet alleen gehandicapten toe te laten tot de W.S.W. maar ook niet-gehandicapte mensen, die langdurig werkloos zijn, men de doorstroming vanuit de S.W. naar het vrije bedrijfsleven kan stimuleren.

Samengevat pleit de werkgroep voor een verzelfstandiging van de W.S.W.-bedrijven, die als hoofdtaak moeten krijgen de doorstroming naar het bedrijfsleven te bevorderen.

door Mw. M. Bulten,
oprichtster van de Stichting Behartiging Belangen van
Autistische Kinderen en hun Ouders (BBAKO)

Hoe hartstochtelijk heeft Multatuli eens gesproken ten behoeve van de onderdrukte Javanen. Hij wekte woede, hij wekte bewondering, hij wekte ook ontsteltenis. Hij legde de vinger op de zere plekken en ontzag niet degenen, die het aanging. Zestien jaar geleden kwam ik in nauwe aanraking met een ontwikkelingsgestoord kind, een kind met "minimal brain dysfunction", seclusief gedrag, dwangneurose, autistisch. Na een geduldig afweken van deze etiketten kwam ik hem tenslotte zelf tegen. Vandaag, sprekend ten behoeve van de gehandicapte medemens, dankbaar voor de uitnodiging daartoe van de Stichting Integratie Buitenbeentjes, vat ik de moed te spreken over de onderdrukking van die medemens, in een samenleving, waarin van samen-leven weinig terecht komt. En ik wil niet ontzien degenen, die het aangaat: ons. Allemaal. Want erfelijke belasting, angst tijdens de zwangerschap, hersenletsel, maatschappelijke stress, ziekenhuistrauma's, veranderen niets aan de verantwoordelijkheid van medemensen ten aanzien van mogelijke integratie in de samenleving van de door deze en andere oorzaken ontwikkelingsgestoorde mensen. De buurman met verlammingen aan zijn benen ziet U misschien wel als een lid van de samenleving; u gaat helaas geen borrel met hem drinken, maar bezoekt hem wel op zijn verjaardag. Zijn dochter die niet leren kan en geweldige driftbuien heeft, is kortelings uit huis geplaatst en dat vindt u eigenlijk maar goed ook. De geest is iets ongrijpbaars en wij zijn daar bang voor.

"Wil ze slaaroom?" vraagt de ober aan u als u voor die ander en uzelf appeltaart oestelt. "Gaan jullie maar buiten spelen, ik geef liet wel een puzzel", zegt uw zwager, terwijl hij energiekw uw beider kloost de tuin indouwt en Piet in een stoel plant. "Heb je fijn gefietst, kindje? Goed zo hoor" kweelt de buurvrouw elke dag opnieuw tegen de contactgestoorde jongen van zestien jaar. "Hij mag niet aan dat bouw-pakket, daar zijn wij zuinig op", zegt tante tegen u, terwijl de jongen op drie passen afstand van haar zit. "Ons buurmetsje gaat trouwen, we gaan er allemaal heen ...wat zegt u? Nee, ...Lisette gaat naar oma... Ach, ze hadden het liever niet ..."

Hoe gaan we om met de gehandicapte medemens? Wat bespreken we met hem? Wat beslissen we voor hem? Hoe spreken we met hem? Hoort die ander er wel zo bij als wij via de gift in de collectebus voorgeven? Ik spreek hier ten behoeve van die mensen, van wie gezegd wordt, dat zij "onduidelijk" gehandicapt zijn. De Stichting Integratie Buitenbeentjes heeft er een duidelijke en zeer lezenswaardige brochure over en vertelt U, dat het om mensen gaat met "minimal brain dysfunction", de op enigerlei wijze in hun emotionele en geestelijke ontwikkeling gestoorde. De mensen met de grote verscheidenheid aan etiketten: psychotisch, neurotisch, agressief, seclusief, depressief, autistisch, gewoon dom ... Maar altijd buitengesloten en steeds meer teruggetrokken achter stellingen die niet begrepen zijn. Uiteindelijk en met het etiket van de diagnose volledig apart gezet. Ik wil u niet ontzien, u niet en mijzelf niet. Er zijn al veel vingers gelegd op andere zere plekken. Er wordt gepleit voor vroegonderkenning en adequate aanpak, we barsten van de diagnoses, de therapieën en deskundigen. U en ik bleven buiten schot. Maar wat zeggen wij van de dreiging van het apart worden gezet, van de terreur van isolement? Wat zeggen wij van ons zwijgzame afstand houden en vooral afzijdig blijven, wanneer het ons in onze buurt niet direct aangaat, omdat dat kind toch vier huizen verderop woont. Door het nemen van afstand stigmatiseren wij reeds en vergeten ook, hoe hard juist dat ene kind toenadering vanuit zijn omgeving behoeft. Wij dienen eens kritisch te zien, hoe wij ontmoeten en benaderen, wanneer wij persoonlijk te maken krijgen met die mensen, die niet of nauwelijks aansluiten bij de maatschappelijke codes, de gedragsgestoorde, om het

HOOFDSTUK III - WERKGELEGENHEID EN GEHANDICAPTEN

door P. Matthijssen, consultant Bijzondere Bemiddeling
Gewestelijk Arbeidsbureau

In mijn inleiding wil ik speciaal ingaan op de werkgelegenheidsproblematiek van gehandicapten, en als er tijd voor is, zal ik proberen wat verder in te gaan op de problematiek rondom de Wet Sociale Werkvoorziening.

Mijn verhaal is afgestemd op de denkbeelden, die binnen de werkgroep Gehandicaptenbeid leven, en als zodanig zal ik ze ook proberen uit te dragen.

Ik zal eerst een schets geven van de arbeidsmarkt, zoals deze er globaal voor staat. We hebben te maken met een daling van het aantal vacatures, die gemeld worden op de arbeidsbureaus; we hebben ook te maken met een stijging van het aantal werklozen in Nederland; bovendien met een economie, die niet al te veel hoop geeft op herstel, en met verdere verschuivingen binnen de werkgelegenheidssectoren. Al met al geen vrolijk beeld. Toch zijn er wel wat perspectieven en mogelijkheden voor gehandicapten om in deze situatie een weg te vinden om tot ontplooiing te komen en tot arbeidsgeluk. We zullen dan moeten pleiten voor een beleid, dat initiatieven stimuleert, dat de werkgelegenheid verruimt en probeert te continueren. We zullen dan moeten uitkijken naar alternatieve werkvormen, deze opzetten en verder uitbouwen. We zullen moeten kijken naar hoe we arbeid op zichzelf gaan verdelen. Moeten we mensen langer naar school laten gaan? Moeten we de pensioengerechtigde leeftijd nog wat verder verlagen? Of moeten we wat aan permanente educatie gaan doen?

Terugkomend op het onderwerp "De werkgelegenheid voor gehandicapten" zie ik op grond van ervaring en de voorhanden zijnde literatuur dat de werkgelegenheid bij verschillende thema's is onder te brengen. Ik heb er voor deze gelegenheid dan ook een aantal gekozen. In eerste instantie wil ik ingaan op de wettelijke regelingen, die voor gehandicapten gelden; daarna zal ik overstappen naar het zoeken van nieuwe beroepen, alternatieve beroepen. Tot slot kunnen we nagaan welke keuzemogelijkheden er zijn, en in hoeverre ze ook realiseerbaar zijn.

Terugkomend op het eerste punt zien we, dat bij de wettelijke mogelijkheden te denken valt aan een aantal regelingen. We hebben een Arbeidsbemiddelingswet, de Plaatsingswet Minder Validen, we hebben een Minimumloon-dispensatiewet, een Wet Arbeidsongeschiktheid, een Algemene ArbeidsongeschiktheidsWet, en daarnaast zijn er nog de arbeidsmarktverruimende maatregelen. Deze vormen, technisch gezien, zijn instrumenten op de arbeidsmarkt om, in de marges die er in de werkgelegenheid zijn, wat ruimte te scheppen. Van de wettelijke regelingen zijn er drie, die het meest in het oog springen, vooral de laatste tijd. Dat zijn dan de Plaatsingswet Minder Validen, de Minimumloon-dispensatiewet en de W.A.O./A.A.W. Vooral de Wet Plaatsing Minder Validen is de laatste tijd in discussie, omdat het de bedoeling is dat die binnenkort in een nieuw jasje verschijnt. Op verschillend niveau is men bezig om de problemen, die deze wet meebrengt, wat bij te schaven. Er zijn daarbij vooral problemen over de definiëring van het begrip handicap. Wat verstaan we er onder en hoe zouden we het kunnen meten? Wie zou het moeten controleren? Wie zou ook moeten vaststellen, welk bedrijf (on)voldoende gehandicapten in dienst heeft? En wat zijn de sanctiemogelijkheden? Vanuit de huidige wet is dat zeker niet goed geregeld!

Wat natuurlijk de andere kant is van zo'n wettelijke regeling, is de vraag: wat blijft er over voor een gehandicapte die verplicht wordt aangenomen? In wat voor sfeer komt hij terecht? Zou hij een positieve werkgever vinden of vindt hij een werkgever, die zal proberen hem of haar er op alle mogelijke fronten weer uit te werken?

We hebben te maken met nog een ander punt. Er gaan geruchten, dat de Minimumloon-dispensatielwet opgenomen zal worden in de vernieuwde Wet Plaatsing Minder Vallden . Dit is een voor de werkgroep onaanvaardbaar voorstel. Het houdt n.l. in, dat een werkgever kan zeggen, dat een gehandicapte niet voldoende presteert, om het minimumloon te verdienen. En dat hij dan een procedure op gang kan brengen, waardoor hij dispensatie van de betaling van het minimumloon kan krijgen. Op het ogenblik is er geen mogelijkheid om het gedeelte, dat de gehandicapte dan niet krijgt, aan te vullen uit een andere wet. Hiervoor zouden toch oplossingen moeten komen om te zorgen, dat gehandicapten niet de dupe worden van hun handicap. Omdat ik er toch niet zoveel vertrouwen in heb dat ook als de wet in een nieuw jasje verschijnt- voor al deze problemen een oplossing gevonden is, dacht ik dat we moesten komen tot een andere benadering. Er zitten vooral veel mogelijkheden in de verbetering van de arbeidsmarktverruimende maatregelen. Bovendien is een andere en betere samenwerking tussen de gemeenschappelijke medische diensten en arbeidsbureaus geboden. Zo kunnen ten behoeve van de plaatsing van gehandicapten, méér gehandicapten gaan deelnemen in het plaatsingsbeleid en deel gaan uitmaken van b.v. de bemiddelingsdiensten als medewerker van een arbeidsbureau of van een G.M.D.

Vandaar mijn volgende stelling:

"Om méér gehandicapten te helpen is een wettelijke regeling van x procent gehandicapten in een bedrijf altijd onvoldoende. Meer heil en zegen is te verwachten van de uitbreiding van bemiddelingsteams en van arbeidsmarktverruimende maatregelen".

Zijn er in de traditionele beroepen voor gehandicapten nog expansiemogelijkheden? We hebben indertijd gedacht aan een uitbreiding naar de dienstensector. Maar, gezien het laatste W.R.R.-rapport, zullen we het toch wat meer moeten zoeken in de industriële sector. Dan denken we aan kleinschaligheid, in de vorm van alternatieve werkvormen. Het meer toegankelijk maken voor gehandicapten van bestaande beroepen en zorgen dat die beroepen gecontinueerd worden. Met name is het daarbij ook belangrijk, dat er een onderwijsbeleid komt, dat erop gericht is, dat gehandicapten zich wat sneller kunnen aanpassen aan de veranderingen die binnen beroepen plaatsvinden. Dit kan door bijscholing of nascholing tijdens het werk. Vandaar mijn volgende stelling:

"Door de veranderingen in de werkgelegenheidssectoren en veranderingen in de beroepen zullen er nieuwe beroepen komen. Voorzover deze nieuwe beroepen zijn te overzien kunnen ze meestal goed worden bezet door gehandicapten. Met opleiding en voldoende voorlichting moet hierop snel worden ingespeeld teneinde dit nieuwe marktdeel niet voor gehandicapten verloren te laten gaan".

De positie van gehandicapten op de arbeidsmarkt kan worden gekwalificeerd als een minderheidspositie. Toch moeten we wegen vinden om hen uit die positie te halen, zodat we op een gegeven moment kunnen zeggen dat ze evenwaardig kunnen opereren aan niet-gehandicapten.

Hiertoe is in de eerste plaats een goede voorlichting nodig aan werkgevers en werknemers zodat ze weten wat gehandicapten wél zijn en wat ze niet zijn. Of wat ze wél kunnen en wat ze niet kunnen. Naar mijn mening is de oorzaak van deze onbekendheid het feit, dat tijdens opvoeding en opleiding gehandicapten te veel gescheiden blijven van niet-gehandicapten. De angst voor het onbekende, "de gehandicapte". Deze reactie merk ik ook vaak op in mijn werksituatie, bij werkgevers. Daarom is mijn volgende stelling:

"De minderheidspositie van de gehandicapte op de arbeidsmarkt wordt o.a. gestimuleerd door de scheiding van gehandicapten en niet-gehandicapten tijdens hun opleidings- en opvoedingsperiode".

Mijn volgende stelling is: "Bij een neergaande economie en het huidige bestel van sociale wetgeving is het kiezen in vrijheid voor gehandicapten geen realiseerbare zaak". Ik bedoel hiermee, dat willen de gehandicapten tot meer mogelijkheden komen, ze een stuk positieve discriminatie moeten ondervinden.

eenvoudiger te zeggen. Want heel onze sociale interactie berust op afspraken, regels, codes. Wie zich niet aan de afspraken houdt en de regels niet begrijpt, valt uit de toon en al gauw uit de boot. Helaas worden de kleine buitenstaanders in de strijd om de aanpassing niet begrepen, laat staan tegemoetgekomen. De stress van aanpassing kan groot zijn en verdringt de eigen behoefte om jezelf te handhaven. De dreiging van het buitengesloten zijn kan een waar schrikbewind vestigen. Uiteindelijk komt er dan toch voor ieder die anders is een behandelingsplan buiten de groep in plaats van een eigen plekje in de kring.

Van heel dichtbij betrokken bij de buitenbenen -het begon allemaal lang geleden bij mijn eigen jongen- heb ik nu de moed bij u aan te komen met de vragen, waarmee ik toendertijd zelf werd geconfronteerd: "Wat voor hulp verlenen wij eigenlijk? Vanuit welke gedachte? Met welk doel? Waarop uiteindelijk gericht? Wie zijn die mensen die hulp vragen? Wat voor hulp vragen zij? Daar ontstond de hypothese: "Gesteld dat een omgeving, een nest, gesteld dat onze samenleving eens niet voldeed aan de noodzakelijke voorwaarden, zoals veiligheid, rust, warmte, stilte.?" Of: "Gesteld dat ons zogenaamde sociaal verkeren eens niet veel meer inhoudt voor deze ander dan een beangstigend pakket eisen? In het licht van de ontwikkelingen binnen onze moderne samenleving, waarin de vervreemding een steeds groter en dreigender rol speelt, lijken deze vragen aandacht te verdienen.

We hadden het over kinderen die vreemd zijn. Die "anders" zijn. We kunnen heel goed eens gaan bekijken of onze samenleving zelf wel zo normaal is. We leven in een razendsnelle, steeds gecompliceerder en veeleisender maatschappij. Een gedeformeerde, uit het lood geslagen wereld, waarin woorden als stabiliteit, rust, geborgenheid, veiligheid, warmte, amper nog een klankbodem vinden en tot een fata morgana dreigen te versmelten. In gevoelsmatig opzicht een snel verschralende wereld. De van zichzelf vervreemde samenleving zucht onder -ik citeer Adriaan Roland Holst- "het juk van Tijd en Uur". Die tijd wordt beheerst door het technocratisch denken. Wij zitten in het rad der economische vooruitgang. Dat rad gaat steeds sneller. Men kan het niet meer loslaten. Maar wortels met het verleden raken los, met voorgeslacht en herkomstplek is men nauwelijks nog verbonden. Een cursus yoga of transcendente meditatie, bioritmiek of Gestalttraining moet de schade beperken die ontstaat, wanneer het zieleleven in het nauw komt. Onze kinderen worden in dit rad geboren; alles gaat snel, iedereen heeft haast en ook zij moeten meedraaien, zo vroeg mogelijk, aangepast zijn, nog voor zij eigenlijk beseffen waar zij beland zijn en wat daarin hun plaats is. Ouderschap is daarom een levensgevaarlijke zaak geworden. Oorspronkelijk een gerespecteerde taak, steeds meer een bijkomende zaak. Dikwijls zelfs een lastige omstandigheid. Zelfs moederschap en moederliefde hebben aan waarde ingeboet. Zogenaamde "primitieve" volken die de vrouw vereren omdat zij leven draagt en leven doorgeeft, komen ons als grappig of eigenaardig voor. Alles staat in dienst van de economische vooruitgang, moeders staan in dienst van de economische vooruitgang, in dienst van het intellect, de winst, de prestatiedrift. De moeders zijn als mensen voor de economische vooruitgang van weinig waarde en dus door de maatschappij flink ondergewaardeerd. Het gezin wordt toelevingsreservoir van maatschappelijk aangepaste arbeidskrachten, educatie wordt dressuur, afgedwongen aanpassing. Twee kinderen per gezin, meer is al gauw een tikje a-sociaal. De term "moederliefde" moet luchtigjes verklaren alle opofferingen die moeders zich getroosten bij deze zware en veeleisende taak. In een samenleving die zelfs het papiertjes prikken in het park honoreert, staat een duidelijke waardering voor het moederschap op een laag pitje. Overdrijf ik? Wat wilt u dat uw kinderen worden? Degenen die zij zijn! Hoe doen we dat in een maatschappij, die een in razende vaart rondraaiende schijf lijkt, waarop alles wat leeft naar de uiterste rand vliegt en zich daar onder de grootste krachtsinspanningen vastklampt? Hoe doen we dat in een samenleving als een cycloon die alle werkelijke leven, de micro-organismen van onze sensiti-

viteit en onze intuïtie; opslokten het land kaal en bloedeloos achter-
laat? Hoe doen we dat, losgeslagen van de wortels en van de kern van
ons bestaan? Wij hebben betaald voor de economische vooruitgang met em-
tionele ondervoeding en vervreemding op grote schaal. In het rad bete-
kent sensitief zijn: eruit donderen en achterblijven.

Laten we ons goed realiseren: er zijn er nogal wat uitgedonderd.
Ontsnapt aan de vereenzaming en de dressuur, gevlucht voor het schrik-
beeld van "de vooruitgang", zoeken mannen en vrouwen en kinderen andere
woon- en leefsituaties, geven zij vanuit de marge waar de uitgestotenen
staan, kleine impulsen warmte aan ons haast bloedeloos systeem, dat van
de natuurlijke vervulling van het leven een uitzichtloze zaak maakte.
De liefde, de oer-energie van het leven is nog herkenbaar, is niet dood.
De marge waar de uitgestotenen staan, wordt breder. Nog altijd over-
heersen echter de ijzeren wetten van aanpassing en dressuur, ratio en
efficiëncy. Ten eerste omdat het tempo niet meer bij te houden is en
ten tweede omdat velen tegen de ondervoeding protesteren, ontstaat er
een aardig labyrint van tegenstrijdigheden. Onze kinderen moeten daar-
in dan maar een weg zoeken. Steeds meer de weg van het protest. Ten aan-
zien van "minimal brain dysfunctioned" kinderen -kortweg m.b.d.- moeten
wij ons duidelijk de vraag stellen of wij ook hen moeten uitleveren.
Zij protesteren niet of weinig, gaan de weg van dressuur, aanpassing of
uitsluiting. Datgene wat wij doen is dat ook datgene wat wij willen met
deze mensen? Aanpassing of inpassing? Dressuur of integratie? Samen-
leven of apart leven?

Ik heb in het boek "Dichterbij" geschreven over Rob. Ik lees u een
fragment met nog steeds een oude pijn in het hart:
"Tja", zei de vrouw, "een moeilijk geval", zeiden ze. Ze zuchtte en keek
mij aan. "En hij is niet echt autistisch", voegde ze eraan toe. We keken
allebei naar het kind, dat vluchtig zijn blik langs ons wegschoot. Hij
scheen ons niet te hebben gehoord. Een jongen van zes jaar en, naar ik
uit de rapporten had begrepen, nu al "onhandelbaar", "afwezig" en "ge-
stoord". Het bleef even stil. De vrouw keek naar de jongen. Hij spuwde
in zijn handen, lachte, likte het speeksel op, spuwde weer, lachte
weer, geluidloos en lang, de handen op de leuningen van zijn stoel,
het hoofd achterover, het bovenlichaam heen en weer wiegend. "Hij heeft
alle onderzoeken gehad", zei de vrouw weer. Opnieuw keek ze me aan. In
haar ogen las ik al de hulpeloosheid en wanhoop, die ouders voelen, wan-
neer hun kind een getekende is geworden. Ik voelde een plotselinge moe-
heid en een mateloze droefheid, terwijl de woorden in mijn hoofd bleven
cirkelen: "niet echt autistisch", "gestoord", "alles al gehad"... Hoe
zou een rapportage eruit zien, die hijzelf zou schrijven? Waar was hij
niet gestoord? Waar zou hij toegankelijk zijn, aanwezig? Ik stond op
en zei hetgeen mij op dat moment het meest bezighield: "Laten we zien
wie hij is..."

Dat gesprek is negen jaar geleden. Rob is een jaar bij me geweest.
We hadden het fijn. We hadden geen regels en geen verwachtingen, we
scheurden de voorhang van de rede en tastten elkaar af met voelsprietten
van zelfbehoud. Wachtten beiden even gespannen op het uitbreken van de
emoties. En haast letterlijk kwam er "beroering" in de jongen. Dikwijls
had hij niet gereageerd -nu werd hij openlijk dwars. Versnoepte het
goed, dat hij, samen met het boodschappenbriefje, afgeven moest, wilde
's ochtends niet opstaan. Het weglopen, waarin hij veelvuldig zijn heil
zocht, werd een minder vaak gehanteerd wapen. Hij gilte vaak, en genoot
van de sensatie, de spanning ervan. Zo genoot hij later ook van skel-
teren, paardrijden, skate-board rijden. Van alleen reizen met de trein,
van niet op tijd uitstappen en met een andere trein terugkomen, vaak
vergezeld van iemand van de spoorwegrecherche. Van gewoon weglopen en
bij de weg gaan zitten, kijkend naar de auto's die passeerden. Ouders
die dat zomaar lieten gaan stonden er voor de buurt niet best op.
Rob. Of hij vooruitging, viel moeilijk te zeggen. Aangepast was hij be-
paald niet en aan inpassing was hij nog lang niet toe. Wat moet ik
doen? De houding van de huisarts was licht afkeurend, specialisten werk-
ten niet mee aan een dialoog, de buurt tenslotte reageerde negatief op

mijn vragen. Rob had immers van verscheidene tuinschuurtjes de sleutel weggegooid, na de deur op slot te hebben gedraaid ... Hoe heb ik in die tijd verlangd naar een echte Pietje Bell, een "normale" belhamel, die ze niet zomaar weg konden toveren en op wie aller aandacht zich richtten zou! Hoeveel ruiten sneuvelen er niet in de steden, als op lange zomeravonden de jeugd een het voetballen is. Hoeveel vaders worden niet getraiterd door het belletje trekken tijdens een wedstrijd van Ajax op de T.V.? Ik wilde een belhamel die erbij hoorde en al deze dingen vast zou doen. En die je niet zomaar de deur uit kon doen. De gehandicapte daarentegen moet al snel weg. Rob had ons echter meer dan ooit nodig: de deur van zijn huis stond eindelijk open!

Maar er kwam geen hulp voor de overbelaste moeder; die kwam later, toen het te laat was. Er kwam geen gerichte begeleiding, geen steun van deskundigen, nog steeds geen school. Wél werd Rob geschikt voor "intramurale behandeling". En daar kon het allemaal wel: spelbegeleiding, orthopedagogische begeleiding, trainingsprogramma's, muziekles, ritmiek.

Dáár werd de groep, die hem moest opvangen, wél voorbereid. Zó, weggestuurd en wel, kreeg Rob zijn lastig-zijn flink ingepeperd... Toen ik hem kort daarop bezocht, huilde hij en klampte zich aan mij vast; dan begon hij licht te wiegen en werd afwezig. Toen ik langs hem liep, nam hij geen enkele notitie meer van mij.

Rob, ondanks alle goede wil van mensen die van hem hielden, was niet gewenst in zijn omgeving. Onlangs heb ik hem weer gezien: een keurige jongen in dat tehuis voor gestelijk gestoorden. Een eien kamertje, een eigen taak. Hij werkt op de kwekerij en in de moestuin rond het huis. Gaat éénmaal in de maand naar huis. Begroet mij rustig, en vluchtig, bijna ongeïnteresseerd. En kijkt mij tijdens het bezoek maar éénmaal aan: "Gaat u nu naar huis?" Opletterend, gespannen. Thuis, zijn nest, waar hij zich éénmaal ontbolsteren kon. Heel even zie ik zijn neiging zijn hoofd achterover heen en weer te wiegen. Hij houdt dit zelf snel en abrupt tegen, zit dan heel stil. Rob, voor wie wij geen antwoord hadden. Waarover wij niet goed konden praten met elkaar. Omdat een eigen plekje binnen de groep niet als primair geldt bij het vaststellen van het "behandelingsplan". Omdat wij zo gemakkelijk apart plaatsen, isoleren en vergeten, dat het socialiseringsproces binnen de kring, in de nestwarmte van de groep, moet plaatsvinden. Rob, die zwijgend en afgekeerd zat te bouwen met meccano, toen ik zijn kamerdeur achter me sloot.

Wat voor hulp verlenen wij eigenlijk? Vanuit welke gedachte? Met welk doel? Wat te denken van de stelling: Zo een samenleving, gerekend naar maatstaven van veiligheid, rust, warmte, niet zou voldoen aan die existentiële voorwaarden ... Zo het sociale verkeer in die samenleving eens niet meer betekende dan een beangstigend pakket eisen en afkeuringen? Hoe staat het met de aandacht voor het gezin?

Ik denk dat het nodig is, dat de samenleving zich op deze vragen gaat bezinnen. Bezinnen op de waardering die wij toekennen aan het ouderschap, aan het moederschap. Een taak, die zwaar is en niet betaald wordt. Die desondanks de volwassenen van morgen aflevert. Ik denk, dat wij ons moeten bezinnen op een mentaliteitsverandering ten aanzien van de geestelijk gehandicapte zelf, dat wij door informatie onze houding moeten gaan bepalen, niet allereerst zakelijk, voor wat betreft voorzieningen en faciliteiten, maar menselijk. Informatie vanuit de verenigingen en stichtingen, en op grote schaal. Ook op scholen. Het boekje "Wil ze slagroom?" mag best op de leesplank van de zesde klas en het boek "Kinderen in de Kring" van Mary MacCracken mag best op de literatuurlijst op de MAVO. Informatie naar clubhuiswerkers, jeugdwerkers wijkgebouwen. De stichtingen en verenigingen die ouders willen steunen in de thuisbegeleiding van hun kinderen zou ik gesubsidieerd willen zien in sterke mate: zij sparen immers een inrichting uit. Hometraining, de thuisbegeleiding, waarbij spelleidster en deskundigen samen met ouders en kind trachten het eigen milieu leefbaar te maken, is in opkomst, ook in andere landen. Ook kunnen jonge mensen vanuit de Hogere Beroeps-

opleiding voor Kinderverzorging en Opvoeding reeds als hometrainerstage lopen in gezinnen. Alles zal geld kosten. Maar: wat kost een enkel uur psychotherapie? Wat kost intramurale plaatsing per dag?

Ik wil voorts pleiten voor meer remedial teachers aan de lagere scholen en minder doorverwijzing naar het buitengewoon onderwijs; met extra en speciale aandacht voorkomen we vaak het apart gezet worden en weg-uit-de-buurt met een speciaal busje vervoerd naar een speciale school. Laten we ook aandacht geven voor het stiefkind in de gezondheidszorg, de gezinszorg. Waarom wél gezinshulp voor een moeder met een gebroken been en niet voor een moeder die onder grote psychische druk helemaal alleen haar kleuter moet opvangen, die ze op de kleuterschool al niet willen hebben?

Gerichte begeleiding en hulp van spelleidsters op de kleuterscholen lijkt veelal prioriteit te verdienen boven het al te snel gegeven bevel: "observatiekliniek"! En in die gevallen, waarin het kind niet elders nog erbij hoort, moet men met het geven van gezinshulp niet wachten tot het valiumtijdperk is ingetreden of moeder naar een rusthuis kan .... al zijn deze vormen van "hulpverlening" dan wél gratis.

Aan het einde gekomen van mijn verhaal, denkend aan het eigen plekje, binnen de kring, dat iedere Buitenbeen zo graag zou krijgen, vraag ik aandacht van ieder van u persoonlijk voor dit kind. Wij leven met te velen en te dicht bij elkaar. Wij hebben last van de hond van de burenen, want hij blaft. Van de konijnen van de burenen, want wij ruiken ze. Van het feestje van de burenen, van de ruzies van de burenen, van de kinderen van de burenen. En zeker van het probleemkind van de burenen, dat zo langzaam praat en raar is en ook nog met onze kinderen wil aanpappen, die daar niet van gediend zijn. Talloze ouders staan met hun probleemkind alleen. Directe acceptatie is directe hulpverlening:

- laat het "vreemde kind" ook in uw huis spelen;
- nodig ook hem uit bij feestjes en verjaardagen, desnoods alleen voor de pannenkoeken en de frites aan het eind;
- bezoek zijn ouders, ook al is het "uw soort mensen" niet; bewonder zijn kamer en zijn speelgoed;
- pas eens een avond op voor de ouders;
- leer uw eigen kinderen dat elk kind "erbij" hoort;
- ga ervan uit, dat ook "gewone" kinderen stierlijk vervelend kunnen zijn;
- laat het kind af en toe eens bij u thuis met uw hulp iets mogen maken

Last but not least wil ik pleiten voor een politieke partij - en misschien dat er straks één is - die de hulpvraag voor de Buitenbenen aan de basis wil beantwoorden.

HOOFDSTUK V - DE BESTUURLIJKE ASPECTEN VAN HET GEHANDICAPTENBELEID

door A. Bestman,
voorzitter landelijke werkgroep Gehandicapttenbeleid D'66

In Nederland hebben we een overheid die zich bezig houdt met het gehandicapttenbeleid, maar daarvoor eigenlijk niet is uitgerust, althans niet die instrumenten gekozen heeft, die daarvoor nodig zouden zijn. Wanneer je een beleid wilt voeren, dan is één van de eerste stellingen, dat je probeert vast te leggen de doelstellingen, waarop je dat beleid wilt richten, dat je probeert aan te geven, welke middelen je daarvoor wenst aan te wenden, en ook zorgvuldig nagaat, binnen welke prioriteitsstelling, binnen welke tijdsvolgorde dat gebeurt, en dat het vooral ook gedragen wordt door de doelgroep, waarop je je richt en door de democratisch ingestelde volksvertegenwoordigingsorganen. In veel opzichten voldoet het gehandicapttenbeleid hier in wezen niet aan. Om één voorbeeld te noemen: we hebben nog steeds geen beleidsnota van de regering, waarin duidelijk wordt aangegeven wat nu eigenlijk de pijlers zijn van het gehandicapttenbeleid voor de huidige regering en voor de overheid in het algemeen! Velen onder u kennen die geschiedenis - ik zal hem nu kortheidshalve niet herhalen -, maar één ding is wel zeker: de Staatssecretaris, belast met de coördinatie van het gehandicapttenbeleid, zit nog steeds te wachten op gegevens vanuit het particulier initiatief, dat zo vriendelijk was om haar dat aan te bieden, omdat ze zelf geen kans zag een beleidsnotate te produceren. Maar wat heeft de regering ook niet een bezwaar gehad, toen verzoeken dienaangaande vanuit de Tweede Kamer kwamen, om in te stemmen met de ontwikkeling van een beleidsnota. In wezen is het een schandelijke zaak te moeten constateren, dat een bewindsman of -vrouw eigenlijk afhankelijk is van het particulier initiatief voor het maken van een dergelijke nota. Ik heb mezelf wel eens afgevraagd of dit niet mede een gevolg is van het feit, dat het praten in de politiek over gehandicaptten als een onzindelijke zaak beschouwd wordt. Maar ik vind, dat dat een heel zindelijke zaak is. Want uiteindelijk praten wij over het maken van keuzen. Er zijn wel degelijk tegenstellingen - Elida Wessel wees er in haar inleiding ook al op - die bepalen wat voor een beleid je gaat voeren ten aanzien van gehandicaptten. Keuzen, die alles te maken hebben met het maatschappij-beeld, dat je daarbij voor ogen staat. Denkt u alleen maar eens aan de huidige priode, waarin bezuinigd moet worden. Dan wordt er juist geappelleerd aan de politiek, aan de politici en aan de politieke partijen om aan te geven welke keuzen je wilt maken. En om te zeggen waarom je dat doet, daarvoor motieven aan te dragen. Welnu, dan is het duidelijk dat je dan midden in een politiek vraagstuk zit, en midden in een politiek krachtenveld bezig bent. Daarnaast (ik noem dat zeker geen blijkomstigheid, maar zo wordt het vaak toch wel beschouwd) is het toch ook zo, dat de kiezers, en dat zijn mensen met een handicap evenzeer, de politiek en de politieke partijen mogen aanspreken op datgene, wat zij gedaan hebben in het verleden en wat ze van plan zijn te gaan doen. Daartoe dient juist ons democratisch bestel, en daarbinnen de politieke partij, die politiek kan vertalen wat de wensen zijn in een samenleving en in groepen daarvan. En dan kan ik tot geen andere conclusie komen dat juist de politiek zich bezig moet houden met het gehandicapttenbeleid. Dat het juist de politiek is, die daar in een keus moet doen en aan de hand van wat de gehandicaptten zelf aandraagen, zijn prioriteiten stelt.

Tot nu toe hebben wij in Nederland een min of meer "hap-snap" beleid gehad. Een beleid, dat vol goede intenties is, een beleid, dat hier en daar heel goede maatregelen heeft genomen, maar een beleid, dat volstrekt iedere samenhang mist. Het is niet op elkaar afgestemd, men doet veel met de beste bedoelingen, maar het heeft niet een gecoördineerd effect. Weet de overheid eigenlijk wel waar ze op uit is? Men spreekt bijvoorbeeld graag over integratie. Maar gaat het wel om integratie?

Is het wel zo, dat je integratie bereikt door een groep, die in achterstand zit in een samenleving te plaatsen, die nog nauwelijks iets van zo'n groep weet? Ik denk, dat je veel meer bereiken zult wanneer je spreekt over een emancipatiebeleid voor de gehandicapten. Het gaat zo wel om een bewustwordingsproces binnen de gehandicaptenwereld zelf, als van de samenleving als totaliteit en als individuen daarin. Ik denk ook dat je in de gehele ontwikkeling van het gehandicaptenbeleid vele parallellen kunt zien met de emancipatiebeweging van de vrouw. Maar de ontwikkeling in ons land is, dat men zich in dat emancipatorisch beleid vooral richt op de vrouw. Zelf heb ik al eens het genoegen gehad om met de vrouwenbeweging principieel in discussie te gaan over de emancipatie van vrouwen, die gehandicapt zijn. Want, men voert dan wel een emancipatiebeleid voor de vrouw, maar men gaat eraan voorbij, dat zich onder die vrouwen ook gehandicapten bevinden. En men gaat er ook aan voorbij dat, wil voor die vrouwen een emancipatiebeleid kunnen slagen, er hulpmiddelen nodig zijn. Wanneer je een emancipatiebeleid voor de vrouw voert, en daarbij niet incalculeert dat dit ook voor de gehandicapten geldt, ben je in wezen bezig aan het creëren van nieuwe elites onder de vrouwen zelf.

Waarom deze principiële keuze ook gemaakt moet worden, is met een voorbeeld te illustreren: we zeggen het gehandicaptenbeleid moet individueel gericht zijn. Akkoord! Maar, wanneer je dan een brief aan de gemeenten ziet van het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, waarin gesteld wordt: "Wanneer u woningen aanpast in uw nieuwe woonwijken, dan dient u er wel voor te zorgen dat dit op naam gebeurt van de gehandicapte zelf", wat moet men daarvan dan denken? Dat betekent immers, dat je zo'n jaar of vier, vijf van tevoren -want zo'n lang proces maken dit soort projecten altijd door- moet stellen: die gehandicapte zal er in komen, daar woont hij nu. Ik hoef u niet te vertellen dat er ontzettend veel kan gebeuren in die tussentijd. En wat bereik je dan daarmee? Dat een gemeente voor gehandicapten geen echt volkshuisvestingsbeleid kan voeren. Dat is het resultaat van weer een collectieve aanpak van de overheid in plaats van een geïndividualiseerde, wat men zegt te willen.

Welnu, ook hier zien we weer dat de coördinatie ontbreekt. Coördinatie, die zo noodzakelijk is om een beleid van de grond te krijgen. We hebben daarvoor nu een staatssecretaris, belast met de coördinatie van het gehandicaptenbeleid. Die mag wel toezien op wat er gebeurt, maar ingrijpen in de zin van essentieel bepleiten wat er gebeuren moet, kan deze niet, omdat daartoe doodeenvoudig de bevoegdheid ontbreekt. Na lang aarzelen -dat zeg ik u heel eerlijk- ben ik onder de huidige omstandigheden ertoe gekomen te kiezen voor een tijdelijke bewindsman of -vrouw, die niet belast is met de coördinatie, maar die de coördinatie als bevoegdheid heeft. Die ook naar andere departementen toe richtlijnen kan uitvaardigen, die eerst eens de uitgangspunten kan formuleren, en die langs democratische weg kan laten vaststellen van waaruit het gehandicaptenbeleid in ons land zich moet gaan ontwikkelen. En dan nadrukkelijk met de bedoeling dat, zodra de zaak op de rails gezet is, het ook onmiddellijk weer teruggestoten wordt naar de departementen, die de integrale beleidsafweging op hun terrein kunnen doen, nadrukkelijk gekoppeld aan decentralisatiebeleid naar de lagere overheden. Daarbij zou ik vooral de voorkeur willen uitspreken dat deze bewindsman of -vrouw een minister is, zodat hij/zij kan deelnemen aan de beraadslagingen in de ministerraad. U moet zich eens voorstellen dat zo'n minister in de ministerraad zou zeggen: "En nu ga ik naar huis, als u die maatregel niet neemt", en dat dan daarmee tegelijkertijd de politieke basis aan het kabinet zou zijn ontvallen. Ik zie de voorzitter van de Nederlandse Gehandicaptenraad al in de commentaren staan, met de vraag of hij wel die minister in de steek moet laten of dat hij moet besluiten zijn beleid te steunen. Dan zou het zowaar inzet worden van politieke strijd. Ik denk dat ik nu met futurologie bezig ben, maar toch zou ik het me best kunnen voorstellen.

In dat hele decentralisatiebeleid zie ik ook een heel belangrijke taak weggelegd voor de nieuwe Provinciale Overlegorganen Revalidatiebeleid en Zwakzinningenzorg (P.O.R.'s en P.O.Z.'s). Mits, en dat is een heel nadrukkelijke voorwaarde, deze op democratische wijze zijn samenge-steld, dat wil zeggen dat daarin zowel overheid als dienstverleners en organisaties van gehandicapten vertegenwoordigd zijn, aan de besluitvorming kunnen deelnemen en daar ook invloed op kunnen uitoefenen. Dan kan op provinciaal niveau inderdaad het beleid worden doorgetrokken op een gecoördineerde basis. Als dat lukt, dan zie ik ook mogelijkheden vooral in grote gemeenten, voor de instelling van commissies ex artikel 61 van de gemeentewet, een z.g. functionele raad. Maar ik zie ook heel nadrukkelijk voor de raadsleden nu reeds, en voor de statenleden evenzeer, een verantwoordelijkheid liggen. Stelt u gerust vragen over het gehandicaptenbeleid aan colleges van B.en W.en aan colleges van Gedeputeerde Staten. Dien gerust moties daarover in, breng amendementen aan op bijvoorbeeld bestekken van bouw-objecten als er geen aanpassingen in ontworpen zijn. En vraag op provinciaal niveau eens naar de werkgelegenheidscijfers voor gehandicapten. Ik heb het zelf gedaan. U komt voor verrassingen te staan, dat kan ik u zeggen. Vraag gerust eens hoe de Wet Sociale Werkvoorziening eigenlijk functioneert, enfin, ik geef U een scala van handvaten aan die u als (toekomstig) raadslid of statenlid kunt gebruiken. Mits u maar voor ogen houdt dat het gehandicaptenbeleid en de voorzieningen niet een sluitpost van uw begroting vormen, maar een behoorlijk onderdeel daarvan zijn. En dan moet u vooral niet met het verhaal naar mij toekomen, wanneer de begroting klaar is en u nog al die andere wensen onvervuld zou hebben: "Het geld is op!" Neen, het geld is niet op, want het geld had u tevoren, mits u maar bereid bent geweest prioriteiten daarin aan te brengen. De gehandicapten zelf hebben natuurlijk ook in dat geheel een taak. De gehandicaptenorganisaties moeten zelf geen afwachtende houding aannemen, want dat is de doodsteek voor je eigen opzet en je eigen benadering. U kent zelf de gehandicaptenorganisaties voldoende om te weten dat daarin een grote wildgroei heeft plaatsgevonden. Verzulling, alleen al op levensbeschouwelijke basis; u kent de Protestant-Christelijke (waarvan ik dan wel eens de indruk heb dat deze zich ook nog organiseerde naar ieder gezang en ledere psalm, die ze hebben), de Rooms-Katholieke en neutrale poten; op zichzelf allemaal waardevol, maar ik vraag me wel eens af of het ook in relatie tot het gehandicaptenbeleid even waardevol is. Voor de overheid is ook een belangrijke taak weggelegd om aan de gehandicaptenorganisaties voldoende middelen ter beschikking te stellen, waardoor ze inderdaad kunnen meepraten met dienstverleners, met een overheid. Bewerktuig hun bureau goed, geef hun de middelen, zodat ze in staat zijn om gekwalificeerd personeel in dienst te nemen, waardoor de adviezen die ze zelf opstellen, ook van dien aard zijn dat ze gewicht in de schaal kunnen leggen. Ik ben ervan overtuigd dat, wanneer de overheid een voorwaardenscheppend beleid voert, zij daarmee ook aan de gehandicapten een goed beleid aanbiedt, dat zich richt op het individu zelf. Want we vragen niet om een beleid, dat alles regelt van de wieg tot het graf. We vragen ook niet om dure voorzieningen in de intramurale sfeer. Neen, we vragen gewoon om zelf een keuze te mogen maken, om zelf te mogen bepalen, en dan ook de verantwoording te mogen dragen, waarheen we willen. Ik denk, en het is misschien een uitdaging wat ik nu poneer, dat een goed gehandicaptenbeleid wel eens een ingebouwde be-zuinigingsstimulator kon hebben. Daar mag de overheid eens over nadenken.

Tenslotte zou ik dit nog willen zeggen: Wanneer u nu zo het geheel overziet en naar de bestuursstructuur kijkt van ons land, dan is daar zeer veel aan te doen, zowel bij de overheid als bij het particulier initiatief. Ik denk ook, dat het belangrijk is dat we beseffen dat niet de gehandicapte naar de voorzieningen moet worden gebracht, maar de voorzieningen naar de gehandicapte. Want hij is de consument, hij is het, die daarom vraagt. En zo hoort het ook. Er is geen enkele fabriek die zegt: "Kom maar naar mij toe". Neen, de fabrikant gaat als een goed

marketer naar de consument toe. Zo hóórt het ook in een gehandicapten-
beleid. We moeten ons realiseren dat niet de individuen er zijn voor
de organisaties, maar dat de organisaties er zijn voor de individuen.
Dan kunnen we inderdaad eens gaan zeggen: "Gehandicapt zijn betekent
(tòch) een keuze maken in vrijheid".

HOOFDSTUK VI - SAMENVATTING DISCUSSIE-STUDIEDAG

door P. ten Have,
secretaris werkgroep Gehandicaptenbeleid D'66

Drie sub-groepen discussieerden over de eerder op de dag gehouden inleidingen, waarbij met name de onderwerpen arbeid en sociale zekerheid en de coördinatie van het gehandicaptenbeleid aan de orde kwamen. Beide onderwerpen werden in de plenaire discussie verder uitgediept, waarvan hieronder verslag wordt gedaan.

Arbeid en sociale zekerheid

Over het algemeen konden de aanwezigen zich vinden in de stelling dat het gewenst zou zijn te komen tot een fundamenteeler herwaardering van het begrip arbeid. We zullen in de jaren tachtig met een aantal structurele knelpunten op de arbeidsmarkt moeten worstelen en het is de vraag of de gehandicapte wel in alle opzichten in de arbeidsmarkt in de traditionele zin van het woord past, zo werd gesteld. De verplichting voor ondernemers om nu 2% en straks mogelijk 5% gehandicapte werknemers in dienst te hebben mag niet als neveneffect krijgen dat ondernemers deze gehandicapten als opgedrongen ervaren. In de onderneming moet tegelijkertijd een sfeer worden geschapen waarin de gehandicapte via inspraak, ondernemingsraad en andere overlegstructuren daadwerkelijk een volwaardige plaats kan krijgen. Voorspeld werd dat als dit niet zou lukken het via de wet geregelde recht op arbeid voor de gehandicapte wel eens tot een catastrofe kan worden.

Een andere suggestie was om de plaatsing van gehandicapten te laten begeleiden door een multidisciplinair samengesteld team. Naast de meer traditionele vormen van arbeid zouden andere arbeidsvormen, zoals bijvoorbeeld vrijwilligersarbeid, meer kans moeten krijgen om op die wijze meer mensen deel te laten uitmaken van de verruimde arbeidsmarkt.

Het onderwerp arbeid werd afgesloten met de opmerking dat het onderwijs ten aanzien van de herwaardering van arbeid een belangrijke rol zou kunnen spelen.

Een andere vraag die zich aandiende was die naar de bereidheid van de samenleving om de kosten van ons sociale zekerheidssysteem te blijven dragen. Gewezen werd op de voorstellen die het kabinet Van Agt I heeft gedaan om de netto-netto koppeling los te laten. Gehandicapten, maar ook andere belanghebbenden, zouden zich meer moeten bundelen om van daaruit een appèl te doen op de politiek om juist in de jaren van economische teruggang voor de belangen van deze groepen op te komen. Een groot sociaal conflict zou in Nederland kunnen uitbreken onder de niet-werkende bevolking als de politiek de wensen niet in daden weet om te zetten.

Eén van de inleiders pleitte in aansluiting hierop voor een wetgeving op het gebied van de inkomensderving, waarop iedereen een beroep zou kunnen doen. Het begrip arbeid zou op die manier een totaal andere inhoud krijgen, n.l. die van maatschappelijke activiteit. Zo kan gekomen worden tot een vervaging van het onderscheid tussen actieven en niet-actieven, werkenden en niet-werkenden. D'66 zou zich hiervoor sterk moeten maken en op deze wijze een emancipatoir beleid kunnen voeren.

Coördinatie van het beleid

Er werden nogal wat kanttekeningen geplaatst bij de coördinatie van het gehandicaptenbeleid, zoals die thans door de staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne wordt gevoerd. Ook de ervaringen met de interdepartementale coördinatie werden niet gunstig beoordeeld omdat deze in de praktijk desintegrerend blijken te werken.

Eén van de aanwezigen droeg als oplossing aan het formuleren van een soort grondstatuut waarin voorwaarden worden genoemd waaraan het

algemene beleid met het oog op gehandicapten dient te voldoen en dat door regering en parlement wordt geaccepteerd. Hiermee zouden veel coördinatievraagstukken zich vanzelf oplossen, aldus de spreker.

Eén van de inleiders tijdens de ochtend benadrukte nogmaals dat hij het gehandicaptenbeleid liever als emancipatievraagstuk zou willen benaderen, waardoor het mogelijk wordt om een ministerie van emancipatievraagstukken te creëren met een bewindsman of -vrouw, die op zijn of haar gebied volledige bevoegdheid krijgt om bij andere ministeries in te grijpen. Vanuit dit ministerie zouden dan aandachtsfunctionarissen dienen te worden ingezet op de diverse departementen, die er voor al op zouden moeten letten dat in de beleidsvoornemens voldoende rekening wordt gehouden met de onder het Ministerie van Emancipatiezaken vallende groepen. Met de creatie van deze nieuwe staatsrechtelijke figuur zou de coördinatie beter kunnen plaatsvinden, zo werd opgemerkt. In het algemeen werd vanuit de zaal positief gereageerd op deze gedachte zij het dat enkelen moeite hadden de consequenties ervan volledig te overzien.

Een andere suggestie die werd gedaan was om bij de Kaderwet Spiefiek Welzijn aanknopingspunten te zoeken voor de coördinatie van het gehandicaptenbeleid op gemeentelijk en provinciaal niveau. Via inspraak en commissies ex art. 61 zou op die manier tot een goede planning en coördinatie kunnen worden gekomen. Als reactie hierop werd opgemerkt dat de Kaderwet daarvoor niet zoveel uitgangspunten meer biedt nu deze in zijn tweede versie nogal is uitgehold en dat men van deze wet een allesomvattend welzijnsbeleid nauwelijks meer mag verwachten. Wel werd bevestigd dat aan de basis (bij gemeenten en provincies) evenmin een gecoördineerd gehandicaptenbeleid plaatsvindt. Hierin zou door het ontwikkelen van een professionele steunfunctie bij de Provinciale Overlegorganen Revalidatie (P.O.R.) en Zwakzinningszorg (P.O.Z.) een belangrijke verbetering kunnen worden gebracht.

Met deze laatste opmerking werd de discussie afgesloten.